

**ROLUL COMBATERII CONTRAVENȚIILOR ÎN
DOMENIUL PROTECȚIEI MEDIULUI
ÎN ASIGURAREA DEZVOLTĂRII DURABILE A ȚĂRII
*THE ROLE OF COMBATING THE CONTRAVENTIONS IN
THE FIELD OF ENVIRONMENTAL PROTECTION IN
ENSURING OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE
COUNTRY***

**Liliana ȚURCAN, dr. în drept,
Universitatea de Stat din Moldova
Natalia ZAMFIR, dr. în drept, conf.univ.,
Universitatea de Stat din Moldova**

Summery

This article aims at providing the approach towards developing the contravention liability in the environmental area in the Republic of Moldova. Taking into account the character of national interest in environmental protection in ensuring of sustainable development, adoption of the new Contravention Code included the legal provisions for solving gaps of the previous Code. In particular, authors described new contraventions against the environment, their specific features.

The performed investigations allow the authors to argue the need for a comprehensive reform in this domain. Authors emphasized the necessary to elaborate and adopt the amendments in the Contravention Code for series of illegal actions or inactions for environmental damages not currently provided in the light of the transposition of the EU Environmental Directives.

Key words: *contraventions in the field of environmental protection, contravention sanctions, sustainable development.*

Protecția mediului înconjurător constituie una din obligațiunile constituționale prioritare ale fiecărui stat contemporan.

Constituțiile statelor democratice prevăd în mod expres dreptul la un mediu înconjurător sănătos. În acest sens, Republica Moldova nu constituie o excepție, stabilind expres în Constituția din 1994 [1], în art.37 alin.(1): *Fiecare om are dreptul la un mediu înconjurător nepriemnic din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate, precum și la produse alimentare și obiecte de uz casnic inofensive.* Ipostaza de manifestare constituțională, exprimă un anumit stadiu de evoluție a societății umane, în care sănătatea omului depinde în mod esențial de sănătatea mediului în care trăiește.

Conceptul „*dezvoltare durabilă*” își găsește reflectare în: Declarația de la Stockholm, adoptată la Conferința privind mediul uman de la Stockholm din 1972; documentul final aprobat la Conferința pentru Dezvoltare Durabilă de la Rio de Janeiro „Viitorul pe care îl dorim”, ce s-a desfășurat în iunie 1992; Obiectivele de Dezvoltare a Mileniului, adoptate de Republica Moldova în 2000 la New York în cadrul Summit-ului Milenar (în special obiectivul 7 „Asigurarea Durabilității Mediului”). Programul de asistență al ONU pentru Republica Moldova pentru perioada 2013-2017, include prioritatea nr.3 „Mediu, Schimbări Climatice și Managementul Riscurilor”, având drept scop protecția factorilor de mediu și a ecosistemelor naturale, reglementarea și utilizarea rațională și durabilă a resurselor naturale și minimalizarea impactului asupra mediului și sănătății umane [2].

Conceptul ca atare, de dezvoltare durabilă, popularizat mai ales prin raportul Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare (așa-numitul „Raport Brundtland”), intitulat „Viitorul nostru comun”, din 1987, reflectă un nou grad de înțelegere economică a problemelor ecologice. Conceptul de „dezvoltare durabilă” se manifestă deosebit de cuprinzător, înglobând toate problemele care privesc devenirea umanității și mediului său de viață, modul în care societățile organizează regulile colective de a trăi împreună și relațiile cu mediile naturale [3, p.14].

Domeniul protecției mediului nu a fost printre prioritățile guvernului din Republica Moldova și nu s-a regăsit în Strategia Națională de Dezvoltare (SND) „Moldova 2020”. Analiza priorităților de dezvoltare economică incluse în SND „Moldova 2020” a constatat că doar prioritățile „Investiții publice în infrastructura de drumuri naționale și locale” și „Diminuarea consumului de energie prin sporirea eficienței energetice” reflectă anumite aspecte legate de mediu [4].

În septembrie 2015, în cadrul conferinței ONU din New York, Guvernul Republicii Moldova, alături de alte 192 state, a semnat Declarația Summit-ului privind Dezvoltarea Durabilă. În acest mod, țara s-a angajat să implementeze Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă. Aceasta cuprinde 17 obiective generale și 169 de obiective specifice, care includ toate aspectele-cheie ale dezvoltării: (i) economice, (ii) sociale și (iii) de mediu.

O analiză la nivelul ariilor de politici relevă că cele mai mari discrepante se atestă pentru domeniul de politici „Mediu” (Obiectivele Dezvoltării Durabile 6, 7, 13, 15 și 15), acestea fiind reflectate destul de slab în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”. Cauza este că SND „Moldova 2020” a fost centrată preponderent pe aspecte de dezvoltare economică, fiind mai puțin focalizată pe celelalte domenii de politici [5, p.16].

Există o gamă largă de alte strategii naționale și ramurale aprobate și care au tangență cu domeniul respectiv, spre exemplu: Programul național pentru eficiență energetică 2011-2020, Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030, Strategia de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030 etc. Toate aceste strategii au întâmpinat și întâmpină dificultăți semnificative pentru realizarea lor. Motivul fundamental care determină o atare stare de lucruri, când cele mai importante documente de dezvoltare ramurală rămân a fi fără impact pentru țară, constă în lipsa de studii de fundamentare a obiectivelor formulate în aceste documente de politici. După părerea noastră, obiectivele stabilite sunt mai degrabă

doleanțe, întrucât nu au în spate justificări financiare și organizatorice privind impacturile sociale, tehnico-economice, capacitatea de a investi etc.

În condițiile adâncirii crizei ecologice, protecția și îmbunătățirea condițiilor de mediu au devenit pentru umanitate un obiectiv primordial, al cărui realizare presupune nu numai eforturi material și organizatorice naționale și internațional, ci și dezvoltarea unei concepții științifice fundamentale în privința acestei noi atitudini față de mediu [6, p.18].

Afirmarea problemelor ecologice au reclamat implicarea reglementării juridice. Ocrotirea eficientă a mediului presupune recunoașterea reformării a unor instituții juridice, fără a-și abandona rolul clasic al său, de a conferi stabilitate și securitate raporturilor dintre indivizi, fenomenul juridic își extinde guvernarea relațiilor dintre specia umană și mediul său de existență.

Un loc aparte în cadrul strategiilor de acțiuni spre asigurarea echilibrului ecologic este ocupat de tehnicile și instrumentele cu caracter preventiv și de precauție. Rolul lor a crescut odată cu trecerea de la mecanismele „end of pipe” de protecție a mediului la cele preventive. Nu trezește îndoieli faptul că cheltuielile pentru combaterea consecințelor negative (poluarea) sunt mult mai mari decât cheltuielile pentru prevenirea poluării.

În vederea asigurării dezvoltării durabile statul instituie mecanismul răspunderii juridice pentru faptele ce afectează mediul înconjurător. Unul din aceste mecanisme este răspunderea contravențională care în ultima perioadă a căpătat o importanță deosebită prin prisma ultimelor modificări în legislație.

Art.37 alin.(4) din Constituția Republicii Moldova prevede expres că „persoanele fizice și juridice răspund pentru daunele pricinuite sănătății și avutului unei persoane ca urmare a unor contravenții ecologice”.

Art.2 din Codul Contravențional al Republicii Moldova din 24 octombrie 2008 [7] stabilește expres că scopul legii contravenționale

constă în apărarea drepturilor și libertăților legitime ale persoanei, apărarea proprietății, ordinii publice, a altor valori ocrotite de lege, în soluționarea cauzelor contravenționale, precum și în prevenirea săvârșirii de noi contravenții.

Menționăm că răspunderea pentru contravențiile în domeniul protecției mediului exista deja la momentul declarării independenței Republicii Moldova. Astfel, Codul RSSM cu privire la contravențiile administrative din 29 martie 1985 [8] prevedea un capitol aparte ce se referea la domeniul dat, și anume: *Capitolul 7. Contravențiile administrative din domeniul ocrotirii mediului natural înconjurător, a monumentelor de istorie și cultură.*

Acest capitol includea 48 de articole, care în mare parte se refereau la protecția mediului înconjurător. Trebuie de subliniat că sancțiunile prevăzute în acest capitol erau foarte blânde, respectiv ineficiente, fiind vorba în mare parte despre amenzi în mărime mică sau avertismentul. Spre exemplu, pentru contravenția prevăzută de *art.73. Murdărirea pădurilor cu deșeuri și reziduuri menajere*, era stabilită drept sancțiune: *avertisment sau aplicarea unei amenzi cetățenilor în mărime de până la cinci unități convenționale și un avertisment sau aplicarea unei amenzi persoanelor cu funcții de răspundere - până la zece unități convenționale.* Un alt exemplu care îl putem invoca aici este contravenția ce era prevăzută de *art.90. Strânsul plantelor, înregistrate în Cartea Roșie*, care era sancționată cu *avertisment sau aplicarea unei amenzi cetățenilor în mărime de până la trei unități convenționale și un avertisment sau aplicarea unei amenzi persoanelor cu funcții de răspundere - de la cinci la douăzeci de unități convenționale.*

O bună parte din componente de contravenții (deși modificate și completate, atât la dispoziție, cât și la sancțiune) s-au păstrat în Codul Contravențional din 24 octombrie 2008. Drept exemplu aici putem da: *art.88.Nimicirea animalelor, înregistrate în Cartea Roșie* din Codul RSSM cu privire la contravențiile administrative din 1985 și *art.140. Colectarea sau nimicirea plantelor, capturarea sau*

nimicirea animalelor incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova și în anexele la Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES) din Codul contravențional al Republicii Moldova din 2008; sau art.65. Tăierea ilegală și vătămarea arborilor și arbuștilor, distrugerea și vătămarea culturilor de pădure și a arborilor tineri din Codul RSSM cu privire la contravențiile administrative din 1985 și art. 122. Tăierea ilegală sau vătămarea arborilor și arbuștilor din Codul contravențional al Republicii Moldova din 2008.

În Codul contravențional din 2008 domeniul dat este inclus în **Capitolul IX. Contravenții în domeniul protecției mediului.** Trăsăturile specifice acestui capitol sunt:

- este unul din cele mai voluminoase capitole, cuprinzând 52 articole;
- potrivit datelor statistice, contravențiile incluse în acest capitol au constituit 3,7 % din numărul total al contravențiilor constatate în 2016 [9]. Contravențiile în domeniul protecției mediului se află pe locul 7, deci nu sunt cele mai răspândite (pentru comparație, contravențiile în domeniul circulației rutiere au constituit 54,2 din numărul total al contravențiilor constatate în 2016). Cu toate acestea, trebuie să luăm în considerație faptul că în datele statistice sunt specificate doar contravențiile constatate, nu și acelea săvârșite. Presupunem, că numărul real al contravențiilor săvârșite în domeniul dat este cu mult mai mare;
- structura externă a normelor din acest capitol este complexă. Spre exemplu, *art.154 Încălcarea regulilor de gestionare a deșeurilor* conține 11 aliniate, sau *art.157. Cruzimea față de animale* cuprinde 10 aliniate. De menționat, că fiecare aliniat constituie o contravenție aparte;
- la examinarea acestui grup de contravenții, de regulă, sunt antrenați experții în calitate de participanți la procesul contravențional, în vederea întocmirii rapoartelor care determină gradul de poluare a mediului. Drept exemplu de contravenții, la examinarea cărora participarea experților este obligatorie, putem da: *art.113. Încălcarea*

regulilor de desfășurare a activității economice în zonele de protecție a apelor, sau art.149. Poluarea mediului cu cauzarea de prejudicii.

Cu referire la contravențiile în domeniul mediului, autorul V. Guțuleac menționează că „*activitatea agenților constatați și a instanțelor de judecată cu privire la constatarea faptelor contravenționale de acest gen, examinarea cauzei contravenționale și emiterea deciziei asupra cazului este complicată. Deseori atât agentul constator, cât și altă autoritate împuternicită să examineze cazul necesită ajutorul specialistului sau/și al expertului* [10,p.175].

• la calificarea contravențiilor din capitolul dat este necesar de consultat mai multe acte normative, la care expres fac trimitere normele din capitolul dat:

- Regulile de folosire a apelor (*a se vedea:* art.110 din Codul contravențional),

- Regulile de protecție a resurselor piscicole (*a se vedea:* art.114 din Codul contravențional),

- Cartea Roșie a Republicii Moldova (*a se vedea:* art.140 din Codul contravențional),

- Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (CITES) (*a se vedea:* art.140 din Codul contravențional)

- Regulile de întreținere a câinilor, pisicilor, a altor animale, aprobate prin decizie a autorității APL (*a se vedea:* art.158 din Codul contravențional) etc.

Introducerea răspunderii contravenționale a persoanelor juridice pentru comiterea contravențiilor în domeniul mediului a constituit un progres în respectarea legislației de mediu, dat fiind faptului că marea majoritate a daunelor aduse mediului sunt comise anume de persoane juridice.

Având în vedere importanța obiectului protejat, la aplicarea răspunderii contravenționale, o deosebită atenție trebuie acordată principiului individualizării răspunderii contravenționale și criteriilor

generale de individualizare a sancțiunii, care permite de a lua în calcul circumstanțele atenuante sau agravante, persoana făptuitorului, a cărei vinovăție este dovedită și permite de a aplica o sancțiune echitabilă.

În multe țări contemporane, amenda pentru încălcările din domeniul mediului înconjurător nu cunoaște limită maximă, iar uneori este reglementată ca o formă specială de răspundere ”plata pentru poluare”, amenda fiind proporțională, de exemplu, cu volumul de ape reziduale, cu gradul de poluare față de normele admise și cu nocivitatea acesteia. În cazul dat, apare caracterul reparator al amenzii, ceea ce nu exclude însă repararea integrală a prejudiciului în cadrul răspunderii civile.

Abordarea respectivă este actuală până în prezent, în vederea combaterii contravențiilor în acest domeniu strategic pentru dezvoltarea durabilă în Republica Moldova.

Considerăm că, în vederea asigurării dezvoltării durabile a țării, este necesar de acordat o atenție sporită mecanismului de protecție juridică a pădurilor. Pădurile, ca și resursă naturală, aduc beneficii multiple, contribuind în ansamblu la bunăstarea populației și dezvoltarea economică. Astfel, pădurile adăpostesc o multitudine de specii de floră și faună; ajută la încetinirea încălzirii globale, prin sechestrarea carbonului; sunt surse de produse lemnoase; au o influență directă la reglarea căderilor de precipitații; sunt surse esențiale de hrană și aduc în același timp enorme avantaje estetice, spirituale și de agrement pentru milioane de oameni.

Potrivit datelor Agenției „Moldsilva”, fondul forestier național ocupă 12,7% din teritoriul țării (pentru comparație: în medie în Europa – 29%, în UE – 44%, în lume – 31%), în total 374,5 mii ha. Majoritatea terenurilor acoperite cu păduri – 87,2% - se află în proprietatea statului, restul terenurilor aparțin primăriilor – 12,2% și persoanelor private – 0,6% (deși această parte e nesemnificativă, ea crește, triplându-se din 2005) [11].

Un aspect important în procesul de asigurare a capacităților productive ale pădurilor este asigurarea pazei și integrității acesteia. Măsurile întreprinse de către autoritățile abilitate (Agenția „Moldsilva”, Inspectoratul Ecologic de Stat etc.) pentru a stopa pierderile considerabile cauzate de tăierile ilicite sunt încă insuficiente. Conform studiilor independente efectuate în cadrul Programului „Îmbunătățirea aplicării legislației forestiere și guvernării” (FLEG) se estimează tăieri ilicite în volum de circa 400-600 mii m³ /anual. Ținând cont că volumul anual al tăierilor autorizate este de 500 mii m³, în realitate se produc tăieri de două ori mai multe, fapt datorat tăierilor ilicite [5].

Anual, în gospodăriile silvice se pierd câteva zeci de milioane de euro. Despre aceasta a comunicat fostul ministru al Ecologiei, Valeriu Munteanu, într-un interviu. Potrivit opiniei dlui, schemele de fraudă legate de comercializarea lemnului erau acoperite de clasa politică. Adică, dacă miliardul de dolari furat din cele trei bănci (în 2014 constituia 12% din PIB) a provocat un prejudiciu colosal țării, atunci reiese că prejudiciul din fondul forestier, ce depășește de zeci de ori această sumă, noi încă nu l-am conștientizat. Cauzele acestei catastrofe constau, în primul rând, în tăierea ilicită a pădurilor și exportul ulterior al lemnului [12].

Caracterul de interes național al protecției mediului în contextul asigurării dezvoltării durabile au impus adoptarea unui nou sistem de răspundere cât mai sigur de constatare a contravențiilor și de aplicare a sancțiunilor contravenționale, astfel de procedură este mult mai operativă și mai simplificată în raport cu celelalte proceduri judiciare, ceea ce este favorabil cerințelor de reparare cu prioritate a prejudiciilor ecologice. Prin adoptarea Codului contravențional din 2008, s-a stabilit o nouă reglementare-cadru în materie prin extinderea numărului de contravenții. Totodată, în general, s-a păstrat aceeași concepție asupra contravențiilor, cu unele ajustări în privința obiectului acestora și mai ales a sancțiunilor pecuniare aplicabile, a crescut cuantumul amenzilor.

Deși în linii generale, Codul contravențional din 2008 lasă o impresie bună, totuși, în rezultatul aplicării noilor prevederi, au fost remarcate o serie de deficiențe, în consecință, s-a impus necesitatea efectuării modificărilor de rigoare. Astfel, Legea RM privind modificarea și completarea Codului contravențional, nr.208 din 17 noiembrie 2016 [13] a introdus schimbări esențiale la acest capitol, atât la conținutul dispoziției cât și la partea sancțiunilor. În plus, Capitolul respectiv a fost completat cu articole noi, și anume: *art.126/1. Pășunatul ilegal al animalelor*, și *art.158/1. Încălcarea regulilor privind identificarea și înregistrarea animalelor, precum și a regulilor zootehnice*.

De menționat că, prin Legea privind modificarea și completarea Codului contravențional, nr.208 din 17 noiembrie 2016, valoarea unității convenționale a crescut de la 20 la 50 lei, numărul unităților aplicate pentru o contravenție de mediu s-a micșorat de 1,7 ori, în rezultat cuantumul amenzii mărindu-se de 1,5 ori. Comparativ cu aceleași modificări, efectuate în alte domenii, sancțiunile pentru nerespectarea legislației de mediu nu descurajează cauzarea prejudiciului ecologic. *În țările europene, pentru comportamentul neglijent, dar uneori și abuziv față de protecția mediului, sunt stabilite amenzi cu o valoare semnificativ majoră față de cele din țara noastră. Astfel, pentru nerespectarea cadrului european legislativ de mediu, o persoană fizică este nevoită să scoată din buzunar de până la 12,0 mii lei, iar o persoană juridică până la 600,0 mii lei.*

Cu toate cele relatate mai sus, considerăm necesar de a consolida capacitatea administrativă în vederea soluționării problemelor în domeniu, prin inițierea acțiunilor cu scop reparatoriu și preventiv privind poluarea mediului, precum și transpunerea informațiilor cu privire la asigurarea dezvoltării durabile în planuri de acțiuni naționale, sustenabile din punct de vedere financiar.

Domeniul protecției mediului nu a fost printre prioritățile guvernelor din Republica Moldova și nu s-a regăsit în Strategia Națională de

Dezvoltare „Moldova 2020”, drept rezultat, au fost alocate resurse bugetare modeste pentru crearea infrastructurii de mediu.

Republica Moldova nu este pregătită să reacționeze prompt provocărilor de mediu nici în aspect financiar, nici tehnic, în cazul unei industrializări mai mari și/sau a unei poluări generate din exteriorul frontierei de stat.

Incontestabil este faptul că, dacă guvernarea nu va spori gradul de reziliență împotriva vulnerabilităților și amenințărilor aferente domeniului, Republica Moldova riscă transformarea prin intermediul integrării europene, la capitolul protecției mediului și pune la îndoială siguranța ecologică și de sănătate în cazul unei poluării excesive imprevizibile. În acest sens este evidentă:

- necesitatea revizuirii Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2020” și stabilirea unei sinergii mai bune dintre obiectivele specifice, indicatorii de monitorizare și viziunea strategică privind dezvoltarea durabilă;

- evaluarea politicilor și strategiilor sectoriale (transport, industrie, agricultură etc.) în scopul identificării riscurilor legate de poluarea mediului și a punctelor principale de intervenție, precum și în scopul modificării documentelor care necesită ajustare la conceptul privind dezvoltarea durabilă;

- combaterea fenomenului corupției. Trebuie asigurat ca toți actorii implicați în prevenirea, constatarea și examinarea cazurilor de poluare a mediului să beneficieze de autonomie și independență, astfel încât să-și poată îndeplini funcțiile corespunzător, fără influența altor actori politici sau administrativi;

- delimitarea competențelor de control și autorizare în domeniul dat în vederea excluderii unui potențial conflict de interese, dar și a concentrării tuturor atribuțiilor din domeniu în cadrul unei singure autorități;

- creșterea nivelului amenzilor și despăgubirilor pentru poluarea mediului, prin modificările de rigoare introduse în Codul convențional;

□necesitatea elaborării și adoptării amendamentelor la Codul Contravențional pentru o serie de fapte prejudiciabile care nu sunt prevăzute în prezent, în lumina transpunerii Directivelor UE de mediu. De exemplu, pentru asigurarea transpunerii *Directivei 2008/50/EC privind calitatea aerului înconjurător și un aer mai curat pentru Europa*, este necesar de a introduce noi dispoziții ce țin de stabilirea criteriilor de selecție a punctelor de prelevare și metodelor de măsurare privind ozonul; aproba re a măsurilor de asigurare pentru nedepășirea valorilor – ținte și valorilor-limitate ale PM_{2,5} pentru protecția sănătății umane; elaborarea planurilor privind calitatea aerului etc. Legislația națională nu prevede sancțiuni pentru nerespectarea reglementărilor în acest domeniu, de exemplu, pentru *nerespectarea obligațiilor ce revin titularilor de activități la declanșarea de către autoritatea administrației publice pentru resurse naturale și mediu a planului de acțiune pe termen scurt, de a lua măsuri urgente și eficiente de reducere a emisiilor de poluanți în aer, astfel încât concentrația acestora în aerul înconjurător să fie redusă până la atingerea nivelului valorii-limită, inclusiv prin oprirea temporară a activității, dacă este cazul; nerespectarea obligațiilor ce revin titularului de activitate de a informa autoritățile competente în cazul depășirii valorilor-limită de emisie, impuse prin actele de reglementare.*

Bibliografie

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994, în vigoare de la 27.08.1994 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1.
2. Cadrul de Parteneriat ONU – Republica Moldova pentru Dezvoltarea Durabilă 2018-2022.
<http://www.md.undp.org/content/dam/moldova/docs/Legal%20Framework/UNDAF%20Moldova%20RO.pdf>
3. Duțu Mircea. Dreptul mediului, București: C.H. Beck, 2007.

4. Raport de evaluare intermediară a Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020” Versiunea finală.- Centrul Analitic Independent „Expert-Grup”, Parteneri: Cancelaria de Stat, ONU Moldova, septembrie 2017. 220p.
5. Notă de Concept privind viziunea Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030”.
http://cancelaria.gov.md/sites/default/files/viziunea_snd_2030_cle an.pdf
6. Tănase Petre. Ecologie internațională. București: Editura Hyperion XXI,1992.
7. Codul Contravențional al Republicii Moldova, nr.218-XVI din 24.10.2008 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.3-6.
8. Codul cu privire la contravențiile administrative din 29.03.1985 // Veștile RSSM, nr.3.
9. *a se vedea:*
<http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5609>
10. Guțuleac Victor. Tratat de drept contravențional. Chișinău: Tipografia Centrală, 2009.
11. *a se vedea:*
<http://www.moldsilva.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=180&t=/Fondul-forestier-national/Resursele-forestiere>
12. Taran Anghelina. Anual, în gospodăriile silvice se pierd câteva zeci de milioane de euro.http://www.noi.md/md/news_id/88132
13. Legea privind modificarea și completarea Codului contravențional, nr.208 din 17 noiembrie 2016, în vigoare din 16 martie 2017 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.441-451.